

BONSAJ

- **Výběr vhodných rostlin**
- **Návody na pěstování v našich podmínkách**
- **Tvarování bonsají**
- **Nádoby a jejich aranžování**

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

BONSAJ

Petr Škvor

Petr Škvor

Bonsaj

Vydala Grada Publishing, a.s.,
U Průhonu 22, Praha 7,
obchod@grada.cz, www.grada.cz,
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
jako svou 3290. publikaci
Odpovědná redaktorka Růžena Ročková
Graficky upravila a obálku navrhla Markéta Mišková
Sazba Markéta Mišková
Fotografie v textu Kateřina Škvorová, Petr Škvor, Libuše Tříšková
Fotografie na obálce Petr Škvor
Ilustrace Petr Škvor
Počet stran 160
První vydání, Praha 2008
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2008
Cover Design © Markéta Mišková, 2008

*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami
nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.*

ISBN 978-80-247-2414-0

OBSAH

PŘEDMLUVA	9
ÚVODEM	10
CO JE BONSAJ?	12
PROPORCE SPRÁVNĚ TVAROVANÉ BONSAJE.....	13
CO DĚLÁ BONSAJ BONSAJÍ.....	14
Kmen bonsaje.....	14
Větve.....	14
Olistění.....	14
Květy.....	15
Plody.....	15
Bonsajová miska.....	15
Povrch zeminy v misce.....	15
ROZDĚLENÍ BONSAJÍ PODLE VÝŠKY.....	16
ROZDĚLENÍ BONSAJÍ PODLE UMÍSTĚNÍ.....	17
Venkovní bonsaje.....	17
Interiérové bonsaje.....	17
ROZDĚLENÍ BONSAJÍ PODLE STYLŮ.....	19
Základní japonské styly.....	19
Přehled názvů stylů bonsají.....	28
ROZDĚLENÍ BONSAJÍ PODLE TVARU KORUNY.....	30
JAK VYBRAT VHODNOU ROSTLINU	34
KUPOVANÁ BONSAJ.....	34
KUPOVANÝ STROMEK.....	34
BONSAJ ZE SEMENE.....	34
BONSAJ Z ŘÍZKU.....	35
BONSAJ Z VOLNĚ ROSTOUCÍHO MATERIÁLU.....	35
DALŠÍ ZPŮSOBY ZÍSKÁVÁNÍ ROSTLIN.....	36
PÉČE O BONSAJE	37
ZÁLIVKA.....	37
SVĚTLO A TEPLLO.....	38
Světlo působící přes sklo.....	38
Umělé osvětlení.....	38
Teplota.....	38
Ochrana bonsají před zimou.....	40
SUBSTRÁT A VÝŽIVA BONSAJÍ.....	41
Půdní substrát.....	41
Hnojení rostlin.....	41
Správné rozmístění zemin v misce.....	41
ŠKŮDCI A CHOROBY.....	42
Živočišní škůdci.....	42
Houbové choroby.....	43
Přípravky na ochranu rostlin.....	45
POTŘEBNÉ NÁŘADÍ A POMŮCKY.....	46

NEJČASTĚJŠÍ ZPŮSOBY MNOŽENÍ BONSAJÍ	47
ŘÍZKOVÁNÍ.....	47
Dřevité řízky.....	47
Kořenové řízky.....	47
Bylinné řízky.....	47
VZDUŠNÉ HŘÍŽENÍ	48
HŘÍŽENÍ.....	49
ROUBOVÁNÍ.....	49
Roubování do rozštěpu	50
Roubování na kozí nožku	50
Roubování za kůru.....	50
Družení	50
TVAROVÁNÍ BONSAJÍ	52
TVAROVÁNÍ ŘEZEM.....	53
Řez větví.....	53
Řez kořenů	53
ZAŠTIPOVÁNÍ.....	56
Zaštipování listnatých dřevin	56
Zaštipování jehličnanů	56
DRÁTOVÁNÍ – MODELACE DRÁTEM.....	59
Tvarování kmene.....	60
Tvarování větví	60
NAPÍNÁNÍ, VYVAZOVÁNÍ.....	60
VYUŽITÍ TECHNIKY MRTVÉHO DŘEVA	62
MRTVÉ DŘEVO (SHARIMIKI, ŠARIMIKI).....	64
SUCHÝ VRCHOL – VĚTEV (JIN).....	64
ROZŠTĚPENÝ – ODUMŘELÝ KMEN (SABAMIKI)	65
Dutý – vykotlaný kmen.....	65
Děrovaný kmen (URO)	66
Rozpolcený – mrtvý kmen.....	66
JAK POSTUPOVAT PŘI PĚSTOVÁNÍ	69
ZÍSKÁVÁNÍ MATERIÁLU.....	69
Polotovary ze školky	69
Rostlina z vývratu (poškozená)	71
Rostlina z volné půdy	71
VYZVEDNUTÍ ROSTLINY ZE ZEMĚ.....	73
REDUKCE A ÚPRAVA KOŘENŮ	74
VYSAZOVÁNÍ.....	74
Jak vybrat správnou misku	74
Než vsadíme první stromek	74
Úprava povrchu substrátu – proč mechovat?.....	75
PROŘEZÁVÁNÍ – ODSTRANĚNÍ VĚTVÍ.....	76
ÚPRAVA STARÉ ROSTLINY	78
Zakrácení kmene.....	78
Vypěstování bonsaje z uříznutého kmene – styl koště	79

Přetvoření stávajícího tvaru na polokaskádu – kaskádu	81
Lesík ze starších rostlin – scénérie na míse.....	82
UKÁZKA PŘETVAROVÁNÍ JALOVCE	86
NEJDŮLEŽITĚJŠÍ ASPEKTY SPRÁVNÉ BONSAJE.....	89
Celkový vzhled	89
Silueta stromu	89
Kořeny	89
Kmen	89
Větve.....	89
Listy, jehlice, květy, plody.....	90
Povrch substrátu.....	90
Nádoby	92
UKÁZKA VYTVAROVÁNÍ DIVOKÉ OLIVY	92
ČEHO SE PŘI PĚSTOVÁNÍ BONSAJÍ VYVAROVAT	93
CHYBY PŘI PĚSTOVÁNÍ, PŘÍZNAKY A JEJICH NÁPRAVA.....	94
NÁDOBY A JEJICH ARANŽOVÁNÍ	95
UMÍSTĚNÍ A VYSTAVOVÁNÍ BONSAJÍ.....	97
POZADÍ BONSAJE	99
KAMENY A DOPLŇKY	99
DOPLŇKOVÉ BONSAJE.....	100
JMENOVKY A EVIDENCE.....	100
STÁŘÍ BONSAJÍ	101
PŘEHLED JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ	103
LISTNATÉ BONSAJE	103
JEHLIČNATÉ BONSAJE.....	131
ROČNÍ KALENDÁŘ PRACÍ	145
PROMĚNY BĚHEM ROKU	153
KAMENY JAKO UMĚNÍ	155
SAIKEI.....	155
SUISEKI	155
SLOVO ZÁVĚREM.....	158
REJSTŘÍK.....	160

PŘEDMLUVA

Průvodce, který se vám právě dostal do rukou, je určen především začínajícím pěstitelům a obdivovatelům rostlin v miskách. Měl by přinést základní vědomosti o pěstování bonsají a přimět čtenáře, aby se začali na stromy a celou přírodu dívat jinými očima. Stromek je živý organismus, který ve svém dlouhém životě prochází neustálými změnami, a práce s ním není nikdy u konce.

Tato kniha si neklade za cíl být vysoce odborným dílem, ale spíše praktickou příručkou založenou na mých dlouholetých osobních zkušenostech. Měla by pomoci pochopit rozdíly mezi jednotlivými druhy bonsají, jejich nároky a potřebami během roku, osvojit si základy pěstování a různé techniky tvarování a úprav.

Přeji vám hodně úspěchů a radosti z vašich svěřenců a zároveň uspokojení z krásně a ušlechtilě strávených chvil vašeho volného času. Chce to jen nemít strach a nenechat se odradit prvním neúspěchem, protože i ten k této práci patří a mnoho pěstitelů si ho prožilo stejně tak, jako já.

Petr Škvor

Borovice horská v přírodě

ÚVODEM

Člověk a příroda patří odjakživa k sobě. Stále více lidí si uvědomuje, že jsme vlastně jen malou součástí tohoto světa a podle toho bychom se také měli chovat. V naší uspěchané a přetechizované době je návrat k přírodě ještě důležitější než kdy jindy. Pomáhá nám relaxovat, oprostít se od denních starostí a zároveň prospívá našemu zdraví, jak fyzickému, tak i duševnímu. Je proto jen logickým vyústěním, že člověk cítí potřebu vlastnit ve svém domově nějakou květinu nebo dřevinu, která mu jeho život zkrášluje a zároveň přináší i kus živé přírody do malého prostoru. Vždyť už naši předkové se snažili své prostředí vylepšit květinami. Proč se tedy nepustit do pěstování bonsajů?

Pro národy Orientu, odkud bonsaje pochází, je toto umění životní filozofií a stylem života. Je sice pravda, že péče o takovou rostlinu je složitější, ale přesto není třeba se této krásné záliby obávat. Na rozdíl od sportu je to koníček na celý život. Základem je estetické cítění, smysl pro krásu a tvar, schopnost vnímat a vidět rostliny v jejich přirozeném prostředí, poznat jejich nároky a potřeby, ale především je to velká míra odpovědnosti a hlavně trpělivosti.

Pěstování miniaturních dřevin v miskách má dlouholetou tradici. Již před více než dvěma tisíci lety se v Číně používaly k výzdobě interiérů zakrslé dřeviny pěstované v mělkých nádobách. Japonští

Bonsaj borovice s pokrouceným kmenem v literátském stylu zasazená v kulaté nádobě. Kresba této bonsaje je na str. 8

Jeden z nejstarších stromů v zámeckém parku Konopiště. Detail kmene topolu kanadského. Krásně utvářená kůra tohoto stromu vypovídá o jeho stáří

*Jalovec čínský – stáří asi
300 let, výška 45 cm
Kresba podle fotografie*

pěstitelé vtiskli této zálibě pravidla, v průběhu staletí vytvořili různé techniky, propracovali technologii ošetřování a nechali vzniknout odvětví umění, které nemá obdoby. Dnes má v Japonsku stejnou prestiž jako sochařství nebo malířství. Miniaturní strom v misce je uměleckým dílem, navíc živým a stále se měnícím.

Každý z nás jistě pěstuje nějakou rostlinu v nádobě na balkoně, terase, za oknem nebo jen tak na dvorku a čas od času jí zakrátí a přesadí. Bonsajistika jen dává tomuto počínání řád a formu. Vytváří vlastně miniaturní stromky se znaky a tvarem starých vzrostlých stromů v přírodě a snaží se zachovat jejich tvar a proporce. Není tedy pravda, že ten, kdo nezná východní filozofii, nemůže pochopit ani techniky pěstování bonsají. Jde o to zbavit se předsudků, že se jedná o mrzačení stromků a zkusit se této zálibě věnovat. Neexistuje větší potěšení než vidět výsledek vlastního snažení a letité práce, zjistit, že se vám váš koníček daří.

CO JE BONSAJ?

Bonsaj – volně přeloženo – znamená strom v míse. Musíme si tedy uvědomit, že samotná rostlina rostoucí v záhonu nebo na skalce, byť upravovaná, ještě není bonsají. Teprve ve vhodné nádobě (v misce, skořepině, na plochem kameni) se tento stromek stává po určité době pěstování a úprav bonsají. Nelze to ovšem zaměňovat za dnes hojně prodávané konifery (jehličnany) zapěstované ve vysokých, převážně umělohmotných nádobách. Ty lze využít jako vhodné polotovary pro naši práci. Teprve dlouholetým pěstováním, kdy se snažíme rostlině vtisknout určitý tvar, formu a vzhled, lze mluvit o bonsaji.

Velice důležitými faktory, jak již bylo řečeno, jsou vhodná nádoba, dále úprava povrchu půdy, různé doplňky a doplňkové rostliny. Stromek také musí splňovat určitá kritéria, jako jsou například kořenové náběhy, bohaté a jemné větvení. Jinak se tvaruje borovice, jinak třeba buk a zcela odlišně vrba.

V zemích Dálného východu, ať už jsou to Čína, Japonsko, Korea, Vietnam, Tchaj-wan nebo Indonésie, má toto umění dlouhou tradici a přesto se jejich bonsaje navzájem podstatně liší. Je to dáno dostupností druhů dřevin v té či oné oblasti, klimatickými podmínkami a velkou měrou i náboženstvím a kulturou jednotlivých národů a regionů. Číňané tvarují své bonsaje do podoby draků, stromky jsou někdy až nepřirozeně pokroucené. Japonci naopak mají tvary a styly vyváženější a používají více techniku mrtvého dřeva. Evropský styl bude trochu odlišný, třeba už jen v druzích stromů, v jejich nárocích a rozdílné struktuře růstu. Proto si všimějme stromů v přírodě a pozorujme jejich znaky: rozložení větví, kmene, kůru, prostředí, ve kterém rostou, a rozdíly jejich vzhledu v různých lokalitách. Zjistíme, že například borovice rostoucí v horském prostředí vypadá jinak než stejný strom, který roste v nížině. Podle takových stromů pak tvarujeme své bonsaje.

V Evropě a západních zemích je tato tradice ještě poměrně mladá, vždyť první bonsaje dovezené z Japonska a Číny se zde objevily až koncem 19. století. Přesto toto umění zaznamenalo velký rozmach, jak v Americe, tak po celé Evropě. Existuje již mnoho klubů sdružujících fanoušky bonsají, a nutno podotknout, že za tak krátký časový úsek lze i u nás spatřit mistrovská díla.

Krásný stromek tohoto šeiřku je vypěstován ze staré rostliny technikou zakrácení kmene

Rostlina vysázena mimo střed a nad horní hranou misky (pokud není miska čtvercová)

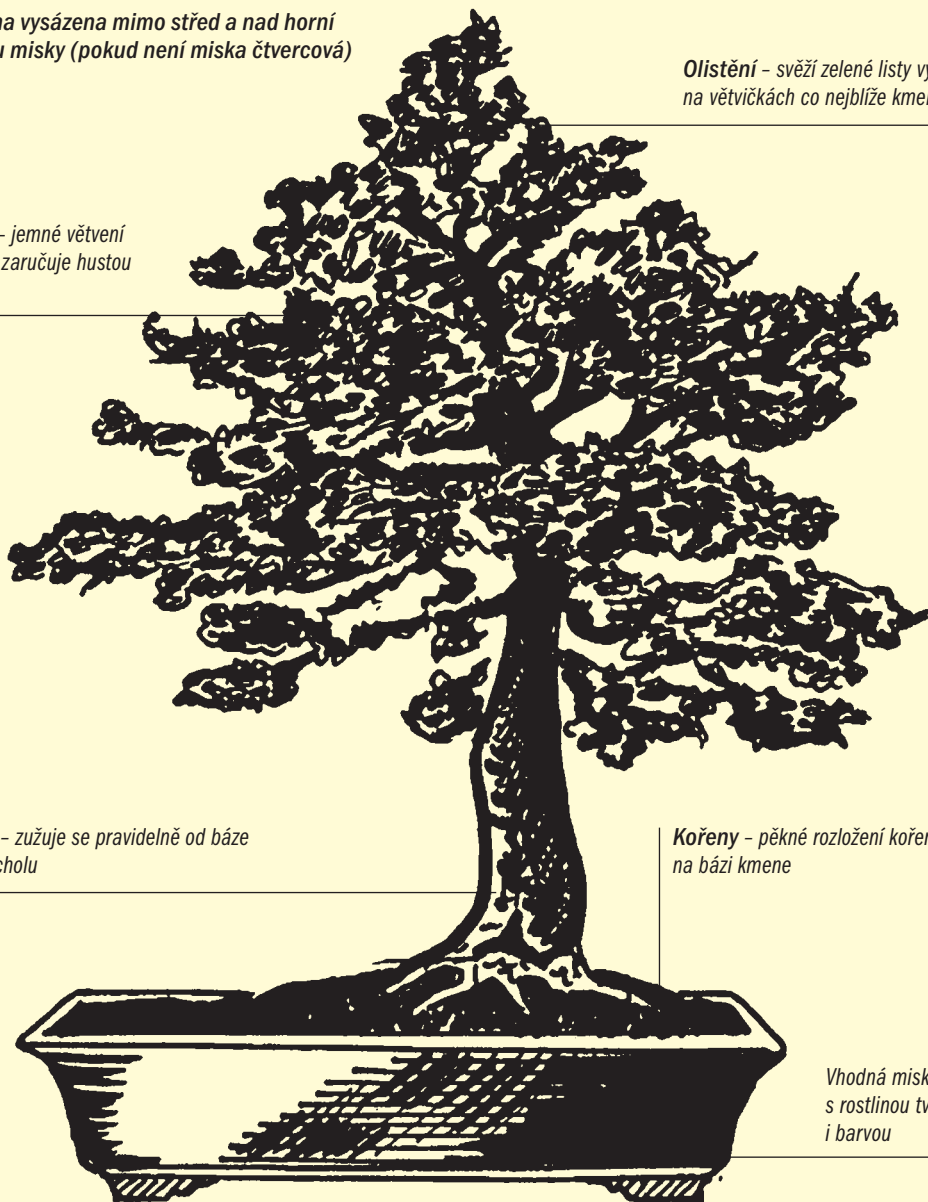
Olistění – svěží zelené listy vyrůstají na větvičkách co nejbližší kmeni

Větve – jemné větvení stromu zaručuje hustou korunu

Kmen – zužuje se pravidelně od báze až k vrcholu

Kořeny – pěkné rozložení kořenů na bázi kmene

Vhodná miska ladící s rostlinou tvarem i barvou

PROPORCE SPRÁVNĚ TVAROVANÉ BONSAJE

Aby naše bonsaj měla ty správné proporce, je třeba dodržovat určité zákonitosti. U stromku je nutný správný poměr kmene a koruny a vhodně vybraná miska. Velice důležité je také to, aby bonsaj byla v dobré kondici, tedy aby byla především zdravá. Olistění musí mít svěží barvy, stromek nesmí být napaden žádnými škůdci. Také povrch misky bychom měli udržovat vždy upravený (štěrk, mech, doplňkové rostliny), celkový vzhled bonsaje musí působit harmonicky a vyváženě.

Na obrázku je popsáno, čeho bychom si měli nejvíce všimat a snažit se co nejlépe přiblížit přírodním proporcím stromů v přírodě. Ne vždy se to bude ideálně dařit, ale to už bude záležet jen na každém z nás, na naší fantazii a uměleckém citění.

CO DĚLÁ BONSAJ BONSAJÍ

Prvním hlediskem naší činnosti je především krása a dekorativnost bonsaje. Samotný stromek ale ještě není bonsají, pokud bude v nevhodné nádobě a naopak sebezpracnější a drahá miska neudělá bonsaj z rostliny, která je zanedbaná, nebo prostě roste „jen tak“.

Bonsaj, to je několik prvků, ale především to znamená „**naprostý soulad rostliny s miskou a ostatními doplňky**“.

Kmen bonsaje

Nejdůležitější částí celkové kompozice je bezesporu kmen bonsaje. Měl by vykazovat známky dobře vyvinutého stromu. Báze kmene by měla mít pěkně vytvářené náběhové kořeny, pokud možno paprskovitě se rozbíhající. Samotný kmen by se měl od povrchu misky pravidelně zužovat směrem vzhůru, neměl by vykazovat nepřirozené zakřivení a velké rozdíly v tloušťce.

Pravidelnému zužování můžeme pomoci tím, že kmen v prvních letech pěstování několikrát silně zakrátíme.

Větve

Tvar, síla, délka i průběh větví musí harmonovat s tloušťkou, výškou a tvarem kmene. Velice ošklivé vypadají příliš slabé a dlouhé větve na silném kmeni a naopak.

Stejně jako u kmene by měly být nejsilnější větve ve spodní části bonsaje a směrem vzhůru se zužovat až do úplně jemného větvení na vrcholu a koncích. Špatně rostoucích větví je třeba se zbavit. Kdyby však měl utrpět celkový tvar bonsaje, je možno si pomoci drátováním a vtisknout větvi potřebný tvar a délku.

Olistění

Velikost listů bonsají je vždy jedním z největších problémů. Nikdy totiž nelze dosáhnout úplné proporcionality mezi olistěním a samotným stromem, jak je tomu v přírodě. Proto je naší snahou se tomuto ideálu co nejvíce přiblížit. Vybíráme tedy rostliny s malým olistěním.

Velikost listů u zdravé bonsaje je možné redukovat určitými zásahy. Nejúčinnější je tzv. **odlistění**. To znamená, že ve vegetačním období (nejlepší je polovina června) ostříháme rostlině část nebo i veškeré listy až po řapík. V úžlabí se probudí spící pupeny a na stromku se po pár týdnech objeví nové, menší listy. Tento zákrok můžeme provádět pouze u starších jedinců, kteří jsou dostatečně vyvinutí a v dobré kondici. U mladých stromků raději počkáme, protože je důležitější sílení kmene a větvení stromu.

Kmen tohoto jalovce je sice pokroucený, ale přesto dobře utvářený. Navíc je použita technika mrtvého dřeva

Jemné větvení je velmi důležité pro celkovou strukturu koruny. Proto je nutné v prvních letech pěstování stromek často stříhat

Drobné olistění je i výsledkem pravidelného zakracování větví. Jilm čínský je ideálním materiálem pro bonsaje

Květy

Chceme-li mít kvetoucí bonsaje, je třeba si uvědomit, že stromek musí nejdříve vyžrát, až potom bychom se měli soustředit na květy. Některé stromy, jako například borovice, kvetou až v určitém věku, takže u nich nám tato starost odpadá. Pro květy se pěstují druhy jako například japonské azalky s velkou paletou barev a velikostí květů, jabloně, slivoně a další kvetoucí dřeviny.

Květy na bonsajích mají stejnou velikost jako u rostlin v přírodě. Při kvetení dochází k určitému narušení proporcí i proto, že některé druhy stromů kvetou na koncích nových dlouhých výhonů. S tím je ale nutné počítat.

Kvetení závisí na zdravotním stavu našeho stromku, na stanovišti, povětrnostních podmínkách, přísunu živin a správném hnojení.

Plody

To, co platí o květech, ještě více platí o plodech. Pokud nevlastníme například jabloň pláňku, musíme kalkulovat s tím, že plody budou stejně velké jako u volně rostoucích stromů v přírodě a podle toho se také zařídit – u bonsajů je nutné počet plodů zredukovat, aby stromek stačil plody vyživit a sám příliš neutrpěl vysílením.

Bonsajová miska

Nádoba by měla se stromem tvořit harmonický celek. Existuje jich proto velmi široký sortiment, ale ne každá miska je vhodná ke každému druhu a stylu rostliny.

U dobře rostlé bonsaje by měla výška misky odpovídat průměru báze kmene (tloušťka kmene těsně nad povrchem zeminy). Výjimkou jsou kaskády, kde se používají velmi vysoké misky. Šířka misky by měla přibližně souhlasit se šířkou koruny stromu.

Barvy a vzory misek se vybírají podle samotné bonsaje tak, aby ladily s olistěním, velikostí, barvou a s celkovou strukturou bonsaje.

Povrch zeminy v misce

I povrch zeminy v misce dotváří celkový vzhled bonsaje. Měl by být pokryt mechem, který simuluje trávník a zároveň udržuje vlhkost.

Mimo mech se používají také doplňkové rostliny, přídavné kameny jako skaliska, šterky různé zrnitosti a všemožné doplňky (altánky, můstky, figurky lidí atd.). Pro bonsaje z našich stromů je však třeba dobře vybírat, jiné doplňky volí pro své dřeviny například v Japonsku a odlišné budeme používat my.

Azalky se pěstují především pro květy

Plody na bonsajích je třeba redukovat na co nejmenší počet, aby stromek nestrádal (višeň plstnatá)

Povrch zeminy v misce je důležitým prvkem v celé kompozici bonsaje

ROZDĚLENÍ BONSAJÍ PODLE VÝŠKY

Miniaturní

- dorůstají do výšky 8-15 cm

Malé

- dorůstají do výšky 15-20 cm

Střední

- dorůstají do výšky 20-60 cm

Velké

- dorůstají do výšky 60-100 cm

Ačkoli se na první pohled zdá, že tato bonsaj ze smrku má příliš vysoký kmen, je její vzhled harmonický a stromek působí vyváženě. Kresba podle fotografie

ROZDĚLENÍ BONSAJÍ PODLE UMÍSTĚNÍ

Venkovní bonsaje

Mezi veřejností ještě stále panuje názor, že bonsaje jsou rostliny patřící do interiéru. Opak je pravdou. Většina stromů pěstovaných jako bonsaje pochází z naší volné přírody, a proto vyžadují stejné nebo velice podobné podmínky. Násilné přemístění do interiéru jim neprospívá a dochází tak k jejich úhynu.

Venkovním bonsajím je třeba zaručit nároky na závlahu, protože zemina v nádobách rychleji vysychá, dále nároky na živiny a v neposlední řadě i určitou ochranu před sluncem a naopak i před zimou a krutými mrazy. Při zvlášť chladném počasí, pokud teplota klesne pod bod mrazu, některé druhy skutečně vyžadují přemístění do místnosti nebo na chráněné místo, protože bonsaje obecně nejsou tak odolné jako volně rostoucí stromy stejného druhu.

Příklady druhů vhodných pro venkovní bonsaje:

- Azalka (*Rhododendron*) – zimuje ve světlém sklepě
- Borovice (*Pinus*) – zimuje venku v záhonu
- Bříza (*Betula*) – velmi odolný strom
- Buk (*Fagus*) – zimuje venku v záhonu
- Cypřišek (*Chamaecyparis*) – potřebuje ochranu před mrazem a větrem
- Dub (*Quercus*) – potřebuje ochranu před mrazem
- Habr (*Carpinus*) – zimuje venku v záhonu
- Hloh (*Crataegus*) – velmi odolná dřevina
- Jabloň (*Malus*) – zimuje ve skleníku
- Javor (*Acer*) – používá se řada jeho kultivarů, potřebuje zimní ochranu
- Jalovec (*Juniperus*) – zimuje venku nebo ve skleníku
- Modřín (*Larix*) – zimuje venku v záhonu
- Skalník (*Cotoneaster*) – vyžaduje ochranu před mrazem
- Slivoň (*Prunus*) – zimuje ve skleníku
- Smrk (*Picea*) – velmi odolný strom
- Vrba (*Salix*) – zimuje ve skleníku
- Zimostráz (*Buxus*) – vyžaduje zimní ochranu

Zde jsou uvedeny jen některé z mnoha druhů, které můžeme pěstovat jako venkovní bonsaje. V podstatě je možné použít všechny naše domácí druhy stromů a keřů. Každá dřevina má pochopitelně jiné nároky na péči, ale dá se říci, že neexistuje druh, ze kterého se bonsaj vypěstovat nedá.

VYBÍRÁME VŽDY ROSTLINY S DROBNÝM OLISTĚNÍM A RYCHLÝM RŮSTEM.

Interiérové bonsaje

Pochopitelně existují druhy, které v našich podmínkách nazýváme interiérové, i když se ve své domovině pěstují jako venkovní. O tyto dřeviny stále roste zájem, protože mnoho lidí nemá zahradu, terasu nebo balkon a je tedy odkázáno na bytové podmínky, navíc s velmi špatným klimatem pro pěstování bonsajů.

Je třeba si uvědomit, že například panelový byt není pro své suché ovzduší právě nejvhodnějším místem, a proto musíme rostlinám zajistit jejich nároky jinou cestou. Stavíme je například na různé podnosy s keramzitem, který udržujeme neustále mokré, abychom zlepšili vzdušnou vlhkost, dále je velice vhodné často mlžit listy. Velmi důležité je také zajistit rostlinám dostatek světla, proto vybíráme takové umístění, aby nestály v temnu. Pozor však na přímé slunce blízko oken, které by na našich bonsajích mohlo napáchat nenapravitelné škody. Pečujeme tedy o stromky jako o pokojové květiny.

Některé druhy vyžadují přes léto pobyt venku. V takovém případě musíme postupovat velice opatrně a rostlinu zvykáme na venkovní prostředí postupně, protože jinak by mohlo dojít například ke spálení listů. Stromky stavíme spíše do polostínu a asi po třech týdnech je můžeme umístit na volné prostranství. Koncem léta je opět přenášíme do interiéru.

Příklady listnatých druhů vhodných pro interiérové bonsaje:

- Citrusy (*Citrus*) – vhodné letnění
- Eukalypt (*Eucalyptus*) – vhodné letnění
- Gardénie (*Gardenia*) – letníme v polostínu
- Hlošina (*Eleagnus*) – vyžaduje letnění
- Kamélie (*Camellia*) – letníme v polostínu
- Lilek (*Solanum*) – je možné letnit
- Muraja (*Murraya*) – velmi náročná na pěstování
- Smokvoň (*Ficus*) – lze pěstovat i v tmavších bytech
- Vavřín (*Laurus*) – je možné letnit

Příklady jehličnatých druhů vhodných pro interiérové bonsaje

- Kryptomerie (*Cryptomeria*) – vyžaduje letnění
- Nohoplod (*Podocarpus*) – je možné letnit
- Sekvoj (*Sequoia*) – vyžaduje letnění

Velmi často můžeme jako bonsaje vidět i některé tučnolisté rostliny. Vybíráme však takové, které mají drobné olistění a rychle rostou, ty, kterým rychle sílí kmen.

- Portulakárie (*Portulacaria*) – má malé lístky i rychlý růst
- Tlustice (*Crassula*) – roste a sílí velmi rychle

Číňané, u nichž má umění bonsajů svou kolébku, používají pro pěstování i některé trvalky. Výběr květin je dosti široký. Pro naše účely jsou však nevhodné. Není u nich možná redukce velikosti a proporcí běžnými bonsajistickými technikami. Proto je hlavním kritériem jejich výběru dobrý proporcionální poměr k nádobě. Vlastní práce s „tvarováním“ se tak omezuje na volbu správné nádoby a umístění rostliny. Prosvětlujeme pouze ty rostlinné části, které jsou příliš velké nebo zakrývají květy. Pěstujeme tak některé kapradiny, bambusy a další.

Remízky ve volné přírodě mohou být inspirací pro tvorbu lesíků a krajinek na mísách

ROZDĚLENÍ BONSAJÍ PODLE STYLŮ

Budeme-li v přírodě pozorovat stromy jednoho druhu, zjistíme, že každý jedinec má rozdílný vzrůst a tvar. Některý má kmen rovný, jiný je pokřivený a další roste třeba na skále, přičemž přírodní vlivy na něm zanechaly své stopy. Takový strom má většinou krátký nebo ohnutý kmen, větve se spíše plazí při zemi nebo jsou na kmeni pouze na jedné straně, podle toho, jak je strom bičován větrem, kořeny se v důsledku vyplavování zeminy vodou plazí po skalách. Jinak vypadají stromy rostoucí samostatně, jinak ty, které rostou ve skupinách a jinak ty, které tvoří souvislý les.

V Japonsku byla vytvořena pravidla, podle kterých se bonsaje rozdělují do několika stylů. Některé styly se používají více, jiné okrajově.

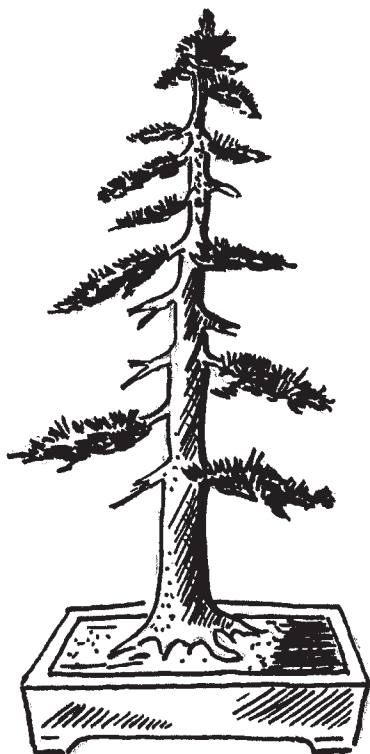
Musíme si uvědomit, že v našich podmínkách vypadají stejné druhy stromů trochu jinak než v Japonsku a Číně, a tak je někdy třeba, abychom styly pěstování našim dřevinám přizpůsobovali. Středoevropské bonsaje jsou oproti Japonsku a Číně zatím v podstatě mladé, záleží opravdu na nás, jestli se přikloníme k čínským nebo japonským stylům, protože oba se od sebe výrazně liší. Japonci více využívají techniku mrtvého dřeva, suchých vrcholů a dutin ve kmenech, zatímco Číňané spíše upřednostňují volnější tvarování, ačkoli některé jejich bonsaje jsou tvarovány do nepřírozených tvarů.

Nasměrujme svůj zájem na naše místní stromy, které se jinde používají velmi zřídka, a možná, že se nám podaří vytvořit zcela nový styl. Takovou pozornost si určitě zaslouží třeba naše lípa nebo vrba.

ZÁKLADNÍ JAPONSKÉ STYL:

1. PŘÍSNĚ VZPŘÍMENÝ STYL (CHOKKAN, ČOKKAN)

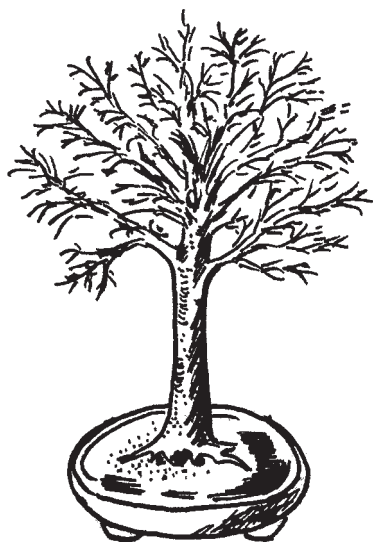
Kmen roste přísně kolmo vzhůru, od paty se pravidelně zužuje až k jemnému větvení. Strom má vrchol. U nás jsou takto pěstovány například modřiny.

Přísně vzpřímený styl

Bříza pěstovaná v přísně vzpřímeném stylu. Kmen je v celé délce přísně kolmý

Styl koště

Koruna ve stylu koště může být kulovitá nebo mírně zploštělá

2. STYL KOŠTĚ (HOKIDACHI, HÓKIDAČI)

Je to strom většinou s kratším kmenem, který se brzy větví a vytváří kulovitou nebo deštníkovitou korunu. Zpravidla nemá vrchol (jabloně).

Volně vzpřímený styl

Bonsaj pěstovaná ve volně vzpřímeném stylu má kmen mírně vychýlený z kolmé osy a pravidelně se zužující ke svému vrcholu

3. VOLNĚ VZPŘÍMENÝ (TACHIKI, TAČIKI)

Kmen tohoto stromu neroste přísně v kolmé ose, ale může mít různá zakřivení podle vyrůstajících větví. Je to strom s mohutným kmenem, který se také pravidelně zužuje až k vrcholu. Například dub nebo bříza.

Šikmý styl

Bonsaj z jalovce v šikmém stylu je vsazena k pravé straně nádoby, jinak by její silueta vyběhala z misky

4. ŠIKMÝ STYL (SHAKAN, ŠAKAN)

Strom má kmen vychýlený z kolmé osy, může být jak rovný, tak i různě pokrivený. Pokud má větve pouze po jedné straně, mluvíme o stromu ošlehaném větrem. Například borovice rostoucí na skalách nebo převislech.

Kaskáda

5. KASKÁDA, POLOKASKÁDA (KENGAI, HAN-KENGAI)

Tyto styly zahrnují stromy, u nichž hlavní směr kmeně nevede vzhůru, ale naopak pod horní okraj misky (polokaskáda) nebo až pod úroveň dna misky (kaskáda). Tak můžeme spatřit například horskou borovici kleč rostoucí ve skalní rozsedlině, která zásahem blesku přijde o svůj vrchol – jedna z větví pak vytvoří plazící se nový kmen.

Kaskáda z břechťanu ve vysoké nádobě. Hlavní větev (kmen) sahá hluboko pod dno misky